

ریشه‌های تاریخی اعتکاف در قرآن

مسئله اعتکاف ریشه در تاریخ قبل از اسلام داشته به طوری که قرآن کریم در موارد زیادی از این اصطلاح برای دیگر ادیان استفاده کرده است.

مسئله اعتکاف ریشه در تاریخ قبل از اسلام داشته به طوری که قرآن کریم در موارد زیادی از این اصطلاح برای دیگر ادیان استفاده کرده است.

اعتکاف؛ مصدر باب افتعال از ریشه ع؛ زwnj& - ك؛ زwnj& - ف؛ raquo& به معنای محبوس کردن و روی زwnj& آوردن به چیزی است. راغب گوید: اعتکاف به معنای روی آوردن و ملازمت با چیزی، همراه با تعظیم آن است و در اصطلاح فقه، عبارت از توقف در مسجد به قصد عبادت است. واژه اعتکاف در قرآن نیامده، ولی مشتقات ماده عکف؛ raquo& از ثلاثی مجرد به صورت اسم فاعل 7 بار و در شکل اسم مفعول و مضارع هر کدام يك بار آمده است.

در رابطه با پیشینه این مسئله باید گفت که از برخی آیات قرآن برمی زwnj& آید که این عبادت در ادیان توحیدی پیشین نیز مطرح بوده و پیامبران الهی و موحدان گاه برای راز و نیاز با خداوند، مدتی از زندگی و جامعه دوری می زwnj& گزیدند و به مسجدالحرام یا معابد دیگر پناه می زwnj& بردند و مدتی خود را برای عبادت با خدا و راز و نیاز با او محبوس می زwnj& کردند.

از جمله آیه zwnj&125 سوره مبارکه البقرة؛ raquo& است که خداوند در آن به ابراهیم و فرزندش اسماعیل، فرمان می زwnj& دهد تا مسجدالحرام را برای طواف کنندگان و معتکفان پاکیزه کنند: «وَعَهْدًا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنَّ طَهْرًا بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ»؛ raquo& از این آیه، افزون بر این زwnj& که استفاده می زwnj& شود سنت اعتکاف در شریعت حضرت ابراهیم(علیه السلام) بوده.

اهمیت فوق زwnj& العاده این عبادت در شریعت آن حضرت و دیگر ادیان توحیدی که نشأت گرفته از شریعت ابراهیم(علیه السلام) است نیز فهمیده می زwnj& شود؛ زیرا خداوند از سویی دو پیامبر خود را مأمور کرده است تا مقدمات این عبادت را فراهم سازند و از سوی دیگر، خانه خود را که بهترین مکان در روی زمین است، جایگاه این عبادت قرار داده است. شاید بتوان اقامت و عبادت مریم(س) در مسجدالاقصی را نیز از مصادیق اعتکاف برشمرد؛ زیرا مادر آن حضرت نذر کرد که مریم را وقف عبادت خدا کند «إِذْ قَالَتِ امْرَأَةُ عِمْرَانَ رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا»؛ raquo& (آل عمران/35) و پس از بلوغ، سرپرست او (زکریا(علیه السلام)) برای وی جایگاهی در مسجدالاقصی آماده کرد، تا به عبادت بپردازد. سپس مریم در مسجد اقامت گزید و به عبادت پرداخت که از نزد خدا با طعام زwnj& های بهشتی پذیرایی می زwnj& شد «كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ يَا مَرْيَمُ أَنَّىٰ لَكَ هَذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ»؛ raquo& (آل عمران/37) از برخی آیات استفاده می زwnj& شود که توقف نزد بت زwnj& ها و عبادت آن زwnj& ها، در آیین زwnj& های بت زwnj& پرستی نیز رواج داشته است.

در آیه 52 سوره مبارکه انبیاء حضرت ابراهیم(علیه السلام)، «وَأَرْزُقْهُ»؛ raquo& و قومش را به سبب عبادت بت زwnj& ها و ملازمت با آن زwnj& ها نکوهش کرده است «إِذْ قَالَ لِأَيِّهِ وَقَوْمِهِ مَا هَذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ»؛ raquo& در معنای عاکفون؛ گفته زwnj& اند که بت زwnj& پرستان در بتکده زwnj& ها ملازم بت زwnj& ها بودند و آن زwnj& ها را عبادت می زwnj& کردند.

آیه 138 سوره مبارکه اعراف گزارش کرده که بنی اسرائیل پس از عبور از دریا با بت زwnj& پرستانی مواجه شدند که سر بر آستان بتان خود داشتند: «وَجَاوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَائِيلَ الْبَحْرَ فَأَتَوْا عَلَىٰ قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلَىٰ أَصْنَامٍ لَهُمْ»؛ raquo& هم زwnj& چنین در آیه 91 سوره مبارکه طه، داستان بنی اسرائیل آمده است که پس از رفتن موسی(علیه السلام) به کوه طور، در اطراف گوساله سامری وقوف کرده و به پرستش پرداختند: «قَالُوا لَنْ نَبْرَحَ عَلَيْهِ عَاكِفِينَ حَتَّىٰ يَرْجِعَ إِلَيْنَا مُوسَى»؛ raquo&.

در اسلام نیز هم زwnj& چون شرایع پیشین، سنت اعتکاف وجود داشته و مسلمانان به این عبادت ترغیب و تشویق شده زwnj& اند، از آیه 187 سوره مبارکه بقره که در آن به برخی احکام اعتکاف اشاره شده است «وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ»؛ raquo& نیز آیه 125 سوره مبارکه بقره مشروعیت این عمل در اسلام استفاده می زwnj& شود.

هم زwnj& چنین از روایاتی که به جا آوردن این عمل را به پیامبر اسلام(صلی الله علیه و آله و سلم) مستند می زwnj& کند و مزد و پاداش فراوانی برای آن برشمرده است نیز جواز، بلکه استحباب آن در اسلام استفاده می زwnj& شود. از جمله در روایتی آمده که پیامبر پس از ورود به مدینه، ابتدا در دهه نخست ماه مبارک رمضان و سپس در دهه دوم و در سال دیگر در دهه سوم، در مسجد اعتکاف کردند و از آن پس پیوسته در سومین دهه ماه رمضان، معتکف می زwnj& شدند.

اعتكاف به نظر فقهای اسلامی در همه ایام سال به جز روزهایی که در آن روزه حرام شده جایز است، هرچند در ماه رمضان، به ویژه در دهه پایانی آن، افضل است.

منابع:

اعتكاف؛ راغب اصفهانی، نوشته فتاح آقازاده؛
مفردات، راغب اصفهانی،
تحقیق ندیم مرعشلی، انتشارات مرتضوی.
منبع : <http://www.hawzah.net>